

NOVI LIST

Kulture laži

KULTURA&KOLERA

7. veljača 2016

Napisao: Tatjana Gromača Vadanjel

Negdje pred konac protekle godine književnici Dubravki Ugrešić dodijeljena je jedna od uglednijih svjetskih nagrada za pisanu riječ, takozvani »američki Nobel« - nagrada »Neustadt« koju dodjeljuju časopis »World Literature Today« i Sveučilište u Oklahomi.

Među onima koji su ovu nagradu do sada primili su svjetski znani autori poput Garcije Gabriela Márqueza, Czeslawa Milosza, Josefa Škvoreckog, Maxa Frischa, Octavija Paza... Ovaj događaj zasigurno je jedan od značajnijih za hrvatsku kulturu u prošloj, 2015. godini, međutim, njemu u domaćem kulturnom prostoru nije niti približno dano ono mjesto i značaj kojega zaslužuje (nagradi su prethodile i druge svjetski važne nagrade, poput njemačke »Heinrich Mann« za esejistiku, talijanske »Premio Feronia«, austrijske »Jean – Améry« i druge...). Zbog čega je tome tako, kad se zna da je Dubravka Ugrešić književnica čije djelo apsolutno opravdava ovako visoke nagrade?

Moguće zato jer, već kad se pomisli na tekstove ove autorice, osobito na njene eseje, pojavljuje se osjećaj da smo »u problemu«? Da, to je takav tip autorice, spominjanje čijeg imena stvara nelagodu, obzirom da se svojim pisanjem dotiče stvari o kojima je umjesnije šutjeti. Postoji niz političkih konotacija koje tu nelagodu stvaraju (no prije svega, čisto i nedvosmisleno određivanje protiv rata, nacionalizma i etničke mržnje), potom etičkih, ljudskih pitanja koja smo, pri pomisli na njeno djelo i sudbinu, dužni postaviti sami sebi, a zatim i onih literarnih – nerijetko se, u slučaju teksta koji autorica cijeloga života ustrajno i s velikom izvrsnosti ispisuje, dobiva osjećaj da je u njemu sve rečeno, i da ne znamo što bismo tome sami dodali, kako bismo se spram njih odredili...

Nagrada uručena Dubravki Ugrešić nagrada je i hrvatskoj kulturi i hrvatskoj književnosti, koliko god to paradoksalno i ironično zvuči. No ironija i paradoks omiljene su stilske figure ove autorice, a jezik uz čiju je blagonaklonost njeno djelo sazdan je hrvatski, i to je jedino mjerilo koje presuđuje i potvrđuje realnost i nepobitnost cijele stvari. Naša šutnja i guranje tekstova Dubravke Ugrešić pod tepih samo obznanjuju u kojoj smo mjeri postali - od vremena od kada su nastali njeni rani eseji, okupljeni u znanj knjizi »Kultura

laži« zbog kojih je i »osuđena« na izgnanstvo iz Hrvatske - društvo laži i licemjerja, u kojoj je mjeri naša svijest već dobro oblikovana prema mjerilima i volji nacionalističkih »kipara«, koji su poduzeli sve da ovo društvo postane društvo zatvoreno, puno straha prema svemu što ne prijanja uz njegova uska mjerila. Njeno djelo, u svojim najakutnijim točkama, pokazuje našu sramotu, naše okretanje glave od onoga od čega se glave ne bi smjele, ukoliko bismo sebe željeli zvati »dobrim i ispravnim ljudima«, okretati.

Ono nas poziva na osobni ispit savjesti, no ne na način moralizirajući, već na način ljudski – uz puno humora i suosjećanja, razumijevanja za naše slabosti i društvene i životne komoditete, koje smo šutnjom i ignorancijom, ili izravnim prijanjem uz dominantne, nacionalističko-fašistoidne tokove, odabrali sačuvati. No, to u ljudskoj povijesti nije ništa novo, niti je specifično samo za naše prostore. Dubravka Ugrešić navodi bilješke Nadežde Mandeljštam iz »Straha i nade«, koja kaže da je u vrijeme kad su pod staljinističkim režimom činjeni zločini u Rusiji, veliki broj stanovnika te zemlje gotovo doslovno spavao...

Ratovi započinju i potom se, na jedno vrijeme, obustavljaju, podijele i napetosti rastu i stišavaju se, političari stvaraju atmosfere straha i progona, ili nastoje težiti retorici mirotvorstva, otvorenosti i stvaralaštva, no sve je to prolazno i promjenjivo, a u svemu tome jedna je stvar koja nas može učiniti smirenima - to je činjenica da u knjižnicama, muzejima, arhivima, fonotekama, tim svetim mjestima ljudske kulture, ostaju pohranjena djela koja su nam potrebna, da bismo sve ono što nas zatiče na ljudskom putu lakše preživjeli. Među tim djelima, kao jedno od važećih za kulture cijeloga svijeta, upisana je i književnost Dubravke Ugrešić.